

FIGYELŐ SZOLGÁLAT

ISMERTETÉSEK

002:659.24/.25:681.3/061.3/

MERTA, A.:

The significance of the 1968 IFIP Congress for scientific and technical information theory and practice.

/Az IFIP 1968-ban megtartott kongresszusának jelentősége a tudományos és műszaki tájékoztatás elméletében és gyakorlatában./
Information Storage and Retrieval, 5.k. 2.sz. 1969.jul. p.53-58.

A kongresszusra 28 ország adatfeldolgozási és tájékoztatási szakembereiből álló széles nemzetközi fórum gyűlt össze a tudományos és műszaki tájékoztatás alapelveinek és gyakorlatának megbeszélésére. A kongresszust kiállítás kísérte. A kiállított berendezések sokféleségéből levonható volt az a következtetés, hogy a computer, bár nagyon fontos, de távolról sem az egyetlen berendezés, amelyet az információ gyűjtésének, feldolgozásának, rendezésének, keresésének, átalakításának és átadásának műveleteihez alkalmazni kell a jövőben.

A szerző a kongresszuson a jövőre nézve kialakított főbb irányelveket tekinti át a következőkben.

Az információfeldolgozási műveletek három nagy területre bonthatók:

tudományos számítások /kevés adatból sok matematikai művelettel/;

gazdasági és vezetési adatok feldolgozása /nagy adattár, de meg lehetően egyszerű, matematikai-statisztikai és döntési műveletek/;

tudományos, műszaki és más, különleges információk feldolgozása, tárolása, keresése és megjelenítése, gyakran igen nagy adatgyűjteményre támaszkodva.

Perspektivikusan az a nézet alakult ki, hogy az utóbbi két terület közötti különbségek a hagyományos dokumentációs rendszerek adatbankká történő átalakulásával eltűnnek.

Tapasztalható volt az az igyekezet, hogy az információfeldolgozás gyakorlata szilárd elméleti alapokat kapjon a kialakulófélben lévő és a matematikai információelmélettől lényegesen eltérő informatika elméletében. Ebben az elméletben az információ mindig meghatározott

szerkezettel rendelkezik, és a legnagyobb feladat éppen az, hogy a különböző műveletek alatt a szerkezet változatlanul megmaradjon, és csak az információátalakítási műveleteknél változhasson meg. Az informatika használja, de csak felhasználja a matematika vonatkozó részeit; alapelvei azonban jobban megközelíthetők a hírközlés mint társadalmi jelenség oldaláról. Ez a megállapítás mutatja, hogy egyes könyvtári és tájékoztatási szakemberképző oktatási programok kialakításánál, a túlzott matematizálással, komoly hibákat követtek el.

Más irányzatként jelentkezett - "datológia" /datalogy/ elnevezéssel - egy olyan tudományág kialakítására irányuló javaslat, amely foglalkozna a számítógépek programozásával; az adatszerkezetekkel; a programnyelvekkel; a számítógépes rendszerekkel; a programozott rendszerekkel; a fordító programok felépítésével; a formális nyelvekkel; a szintaktikai elemzéssel; a tájékoztatási rendszerekkel és az információkereséssel; számítógépes grafikával; az integrált információfeldolgozással stb.

Az IFIP kongresszuson a tudományos és műszaki információk feldolgozásával, tárolásával és keresésével kapcsolatosan a következők hangzottak el.

A fenti célra kialakult tájékoztatási rendszerek három nagy csoportba sorolhatók be:

dokumentográfiai /documentographic/ rendszerek, amelyek a profiljuknak megfelelő szakterületen kialakult helyzetről szolgáltatnak tájékoztatást a felhasználó részére a releváns szakirodalom alapján;

faktográfiai /factographic/ rendszerek: a felhasználó az adatbankhoz fordulva közvetlenül a szükséges adathoz jut hozzá a teljes szöveget tartalmazó eredeti dokumentum felkeresésének mellőzése mellett;

heurisztikus /heuristic/ rendszerek: olyan információtárak, amelyeknek anyagát a szakemberek közvetlenül dolgozzák fel. A kibernetikának, matematikának és informatikának a tudományok területén való előretörésével kapcsolatosan ezeknek a rendszereknek a jelentősége egyre nő.

A szerző a továbbiakban a dokumentográfiai rendszerekkel foglalkozik. Ezekben a rendszerekben a kongresszuson elhangzott előadások szerint:

az információfeldolgozás teljes műveleti sorában a computer igen lényeges momentum;

a számítógépnek azonban igen jó periferiális felszereltséggel /reprográfiai, megjelenítő készülékek stb./ is kell rendelkeznie: a hírközlés sebességének megjavítása érdekében adatvállalással ellátott hálózatot kell a központi computer köré kiépíteni;

annak ellenére, hogy az információfeldolgozás software kérdésében nagy előrehaladás tapasztalható, az egyes rendszerek hatékony mű-

kódése nagyon függ az igénybe vett computer műszaki paramétereitől és a rendelkezésre álló programozó szakemberek képességeitől;

fontos feladatként jelentkezik az információfeldolgozás egységes algoritmusának, kompatibilis programjainak kidolgozása, amely lehetőséget biztosítana a nemzetközi tájékoztatási rendszerek kialakítására. Ez magában foglalja a szabványosítást, az országos - egységes - tájékoztatási rendszerek kialakításának és a nemzetközi rendszerben tárolt anyagok decentralizált hasznosíthatóságának igényét;

a legsúlyosabb problémát nem a computer hardware és software kérdései okozzák, hanem a primer dokumentum szellemi feltárásával kapcsolatos kérdések, főleg az indexelő nyelv;

külön vizsgálatot igényel a tájékoztatási rendszerek gazdasági és informatív hatékonyságának kérdése összefüggésben a rendszer működési elvével. A kongresszuson elhangzott, hogy a jövő a teljesen automatizált rendszereké, ahol mind az input, mind az output műveletek /a szellemi műveletek is/ a computeren belül folynak le, sőt kereséskor a felhasználónak közvetlen beavatkozásra is lehetősége nyílik a keresőprogram futása során. Ennek ellenére tapasztalható, hogy a jelenleg üzemelő nagy tájékoztatási rendszerek /pl. MEDLARS /Medical Literature Analysis and Retrieval System = Orvostudományi Irodalom-elemző és Visszakereső Rendszer/, EURATOM /European Atomic Energy Community = Európai Atomenergia Közösség/ a keresés nagyfokú automatizálása mellett ragaszkodnak a szellemi vonatkozású input műveletek /az indexelés/ manuális elvégzéséhez.

Több - hagyományos könyvtári és tájékoztatási műveletek végzésére képes - rendszer gépesítésének ismertetése mellett az információkeresés szűkebb témakörében tapasztalható volt a szakmai információk cseréjét befolyásoló logikai-szemantikai kapcsolatok vizsgálatának előretörése, főleg az automatikus indexelés és fordítás vonatkozásában. A szakemberek véleménye szerint viszont az automatikus referátumkészítés egyelőre nem látszik járható utnak.

/Schiff E./

026:027.7:378.62/430-2 Hannover/

SCHLITT, G. - TEHNZEN, J.:
Universitätsbibliothek und Technische Informationsbibliothek
Hannover. Fünf Jahre im neuen Gebäude.

/A Hannoveri Egyetemi és Műszaki Tájékoztatási Könyvtár.

Öt év az új épületben.

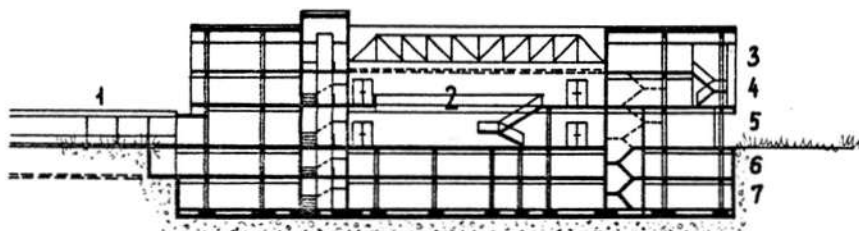
Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 18.k. 1969/70.
Sonderheft. 32 p.

A Verein Deutscher Bibliothekare /Német Könyvtárosok Egyesülete/ keretében működő építési bizottság elnöke, Gerhard LIEBERS írja e je-

lentés előszavában, hogy a bizottság már 1961-ben kérte: a könyvtárosok tegyék közzé az új épületekkel kapcsolatos tapasztalataikat. Sajnos, e felhívás számottevő eredmény nélkül hangzott el, jóllehet az elnök ismételt felhívta a figyelmet az amerikai könyvtáráépítési bizottságok évek óta tartott konferenciáira, ahol az épületekről kritikát mondanak, az épületek használói véleményét cserélnék, és e konferenciák jegyzőkönyveit ki is nyomtatják. Először fordul elő a Német Szövetségi Köztársaságban, hogy egy nagy tudományos könyvtár új épületéről öt évi használat után jelentést készítettek. A két szerző közül az egyik - SCHLITT építész-mérnök - az Egyesület építési bizottságának tagja.

A két szerző a tanulmány bevezetésében elmondja, hogy a Technische Hochschule Hannover /Hannoveri Műszaki Főiskola/ könyvtára 1831 óta egy régi kastélyban működött. Állománya a második világháború idején - ellentétben a többi német műszaki egyetemi könyvtárral - teljes épségben megmaradt. Erre a könyv- és folyóiratanyagra építették rá 1959-ben a Technische Informationsbibliothekot /Műszaki Tájékoztatási Könyvtár/. Azzal azonban minden érdekelt fél eleve tisztában volt, hogy a régi helyiségek e kettős feladatkört betöltő könyvtár elhelyezésére nem elégségesek. A tervek elkészülése után 1961-ben kezdődött az építkezés, és 1965 májusában került sor az új könyvtáráépület felavatására.

A könyvtár épülettömbje nem haladhatta meg a körülötte lévő park fáinak és az egyetem főépületének magasságát. Ilyen városképi szempontok miatt kellett eltekinteni a toronyraktártól, s ezért került a raktár az épület alá, a pince két szintjére. A földszinttel és a két emelettel együtt tehát ötszintes az épület, s ehhez csatlakozik egy földszintes toldalék /1. ábra/.

1. ábra

Az épület keresztmetszete

1. Toldaléképület	4. Az emeleti traktus második szintje
2. Katalógusterem	5. Földszint
3. Az emeleti traktus második szintje	6. Első raktári szint
	7. Második raktári szint

/A rajz jobb oldalán jól látható az emeleti traktus konzolos kiugrása/

Alapgondolat és bővítési lehetőség

A tervezést döntő módon befolyásolta az alábbi gondolat: a katalógusteremnek az épület központjában kell helyet kapnia, hogy az olvasók és a könyvtárosok számára egyaránt könnyen megközelíthető legyen. Az alapjában véve helyes elgondolásnak azonban árnyoldalai is vannak: emiatt nem sikerült az olvasószolgálati és a hivatali helyiségeket olyan "tisztán" szétválasztani, amint az kívánatos lett volna, az olvasók gyakran betévednek a hivatali helyiségek területére, akaratlanul is elkerülik a katalógusteremben működő ellenőrzést, s ezért a főbejáraton kívül minden más bejáratot állandóan zárva kell tartani.

A könyvtár osztozik sok új könyvtárápületnek abban a hibájában is, hogy a munkahelyek nagyon szűkre szabottak. Jelenleg a könyvtárnak az indokoltnál kisebb a létszáma, ezért a levegő és világítás szempontjából előnytelen munkahelyeket még nem veszik igénybe, ha majd azokat is betöltik, a munkatársak közt uralkodó jó légkör romlásával kell számolni. A bővítésre pedig aligha tudnak megoldást találni. Hol lehetne e kockaalaku üvegpalotához bármit hozzáépíteni anélkül, hogy az a belső terek világítását és az épület szerkezeti egyensúlyát meg ne zavarja? Szerencsére a könyvtár telkének csak egyharmadát építették be, így hát esetleg a föld alatt vagy földszintes melléképület formájában lehet majd némi bővítésről gondoskodni.

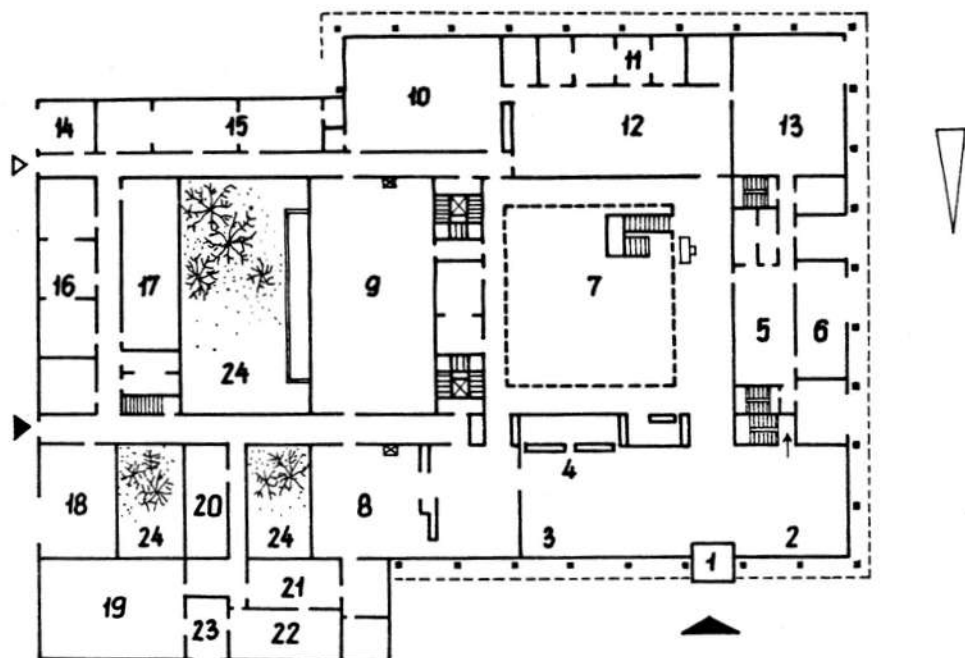
A szakolvasótermek elég nagyok ahhoz, hogy befogadják a könyvek és folyóiratok bő választékát. Folyamatban van azonban a humán tudományokat oktató karok megszervezése, vagyis a teljes egyetemmé fejlesztés, és bármily lassu ütemben valósuljon meg ez a terv, a könyvtárral szemben olyan igényeket támaszt, amelyek egyedül ebben az épületben aligha oldhatók meg.

Az épület öt szintjének hasznos tere	12 325 m ²
a folyosók és lépcsőházak	1 664 m ²
Összesen	13 989 m ²

A földszint /2. ábra/

Belépve a könyvtár épületébe, a főbejáratától balra találjuk a 4 klubasztallal és 24 műbőr kárpitozású fotellal berendezett újságolvasó-sarkot. Az eredeti terv szerint ennek az első emeleten volt a helye, de ott zavarta a tudományos kutatók nyugalma, s ezért átköltöztették az előcsarnokba. Azóta a kívülről jól látható sok napilap jelentékeny mértékben növeli a könyvtár látogatottságát. Annál is inkább, mert itt nincs tiltva a dohányzás.

Az ellenőrző könyvtáros helyét eredetileg a katalógusterem bejárata előtt jelölték ki, de hamarosan rájöttek, hogy fölösleges zaklatásnak teszik ki azokat, akik csak a katalógusteremben és a kölcsönzöben fordultak meg, s az ellenőrzést a katalógusteremből az olvasótermekhez vezető lépcső tövébe helyezték át. Mihelyt belépünk a terem-

2. ábra

A földszint alaprajza

1. Főbejárat	13. Polyóiratok katalogizálása
2. Nyilvános telefonállomás	14. Társalgó
3. Ujságolvasó-sarok	15. Igazgatóság
4. Ruhatár	16. Gazdasági és személyzeti ügyintézés
5. Személyzeti ruhatár	17. Étkező
6. Sokszorosító üzem	18. Házfelügyelői lakás
7. Katalógusterem	19. Könyvkötészet
8. Kölcsönzés	20. Könyvkötészet
9. Gyarapítás	21. Könyvtárközi kölcsönzés és telex
10. Könyvek katalogizálása	22. Házi posta
11. Szakreferensek	23. Garázs
12. Szakbibliográfiák és referálólapok	24. Belső udvarok

be, a lépcső azonnal szembetűnik, előbb a galériára vezet, s onnan nyílnak a szakolvasótermek.

A katalógusterem szokatlanul nagyméretű: hossza 24 m, szélessége 22,5 m, területe tehát 540 m², magassága 7 m. A szerzők nem is teremként, hanem csarnokként /Kataloghalle/ emlegetik. A tágas csarnokot a második emelet magasságában rácsos mennyezet zárja le, amelybe 16 000 áttetsző, fehér öblösűveg illeszkedik. Efölött emelkedik az üvegterfő. A kettő között elhelyezett 336 égő biztosítja a terem 400 lux fényerejét, közepes megvilágítását. A természetes világítás azonban még napsütés idején sem kielégítő, az égők felét akkor is be kell kapcsolni. A rácsos üvegmennevezet úgy szűri a kevert fényt, hogy a világítás kellemesen hat. Nagy gondot okoz, hogy az égőket legalább kétfévenként cserélni kell. Ezt a műveletet a tervező nem vette számításba, s az égőcsere bizony nagyon körülményes, nehéz feladatot jelent a szerelőknek.

A katalógusterem teljes mértékben klimatizált. A belépőre nagyon vonzó benyomást tesz a kék perlonvelur szőnyegpadló, három oldalon a falak világosbarna, holland klinker borítása és a negyedik oldal paliszander faburkolata.

A teremben három tájékoztató könyvtáros teljesít szolgálatot. A katalógusszekrényeken kívül nemzeti bibliográfiák és kézikönyvek kapnak itt helyet, a galéria polcain az egyetemi tankönyvek sorakoznak. A galéria északnyugati sarkában áll a RANK-XEROX-720-as másológép, amelyet az olvasók - megfelelő pénzürmék bedobása ellenében - önmagukat kiszolgálva használhatnak. Az északi oldalt színes fametszetek díszítik, az Odüsszeuszról ábrázoló metszeteknek azonban tárgyakat tekintve semmiféle kapcsolatuk sincs a könyvtárral.

Az előcsarnokból közvetlen bejárat nyílik a hellyel bőkezűen ellátott kölcsönző részlegbe is. A 193 m² nagyságú teremben heten dolgoznak. De tekintettel a galérián és a szakolvasótermekben szabadpolcon hozzáférhető 50 000 kötetre és a nem kölcsönözhető folyóiratok cikkeiről könnyűszerrel készíthető xerox-másolatokra, a kölcsönzés forgalma messze elmarad a várakozástól. A szállítószalag elhelyezése nem célszerű, nem hordja megfelelő helyre a könyveket, s mivel a raktár közvetlenül a kölcsönző alatt fekszik, a csőpostánál egyszerűbb megoldást is lehetett volna találni a kéréslapok leküldésére. A könyvek visszajuttatása a raktárba túlságosan bonyolult, sok munkával járó művelet, itt helyénvaló lett volna - delfti mintára - spirálcsuszda beépítése.

A könyvtárközi kölcsönzés 5 munkatársa számára mindössze egy 39 m² nagyságú szoba jutott. S bár szervezési szempontból előnyösnek tűnik, hogy a telex is ott kapott helyet az egyik sarokban, a gép működésével együttjáró zaj észrevehetően zavarja a munkát. Ha a telex igénybevétele tovább nő, akkor pótlólag feltétlenül gondoskodni kell a hangszigetelésről. A házi posta négy dolgozójának 49 m² nagyságú helyisége sem mondható kényelmesnek, természetesen nehéz volt előre látni, hogy a miskai tájékoztató területén ráruházott feladatok milyen mértékben növelik majd az intézmény postaforgalmát. Viszont kitűnő ötletnek bizonyult a garázs beépítése a házi posta és a könyvkötészet

közé, mert így mindig zavartalanul, az időjárástól függetlenül végezhetik a ki- és berakodást.

A könyvkötészet 14 dolgozója is helyhiányra panaszkodik. Két helyiségük közül az egyik 121 m², a másik 45 m² nagyságú, de sok helyet foglal el a technikai felszerelés /lemezollók, prések, vágógépek stb./, s emiatt egyre súlyosabb formában jelentkezik az anyagátrolás problémájának megoldatlansága.

A földszintes toldalékpület egyik oldalán három szoba áll az igazgató, a helyettese és a két titkárnő rendelkezésére, a másik oldal négy szobájában kaptak helyet a személyzeti és a gazdasági ügyintézők. Ugyanitt találunk egy kisebb társalgót, ahol a könyvtárosok fogadhatják látogatóikat; ebben a helyiségben folyik a gyakornokok oktatása, és itt tartják megbeszéléseiket a szakreferensek is.

A toldalékpület traktusainak természetes világítását három belső udvarral oldották meg. A három közül a legnagyobb udvar egyik oldalát a dolgozók étkezőhelyisége szegélyezi. A 84 m² nagyságú, 38 férőhelyes terem berendezését villanytűzhely, hűtőszekrény és vízmelegítő egészíti ki, de a gyorsan elhasználódó levegő cseréléséhez ventilátorra is szükség volna, valamint védőberendezésre a napsütés ellen.

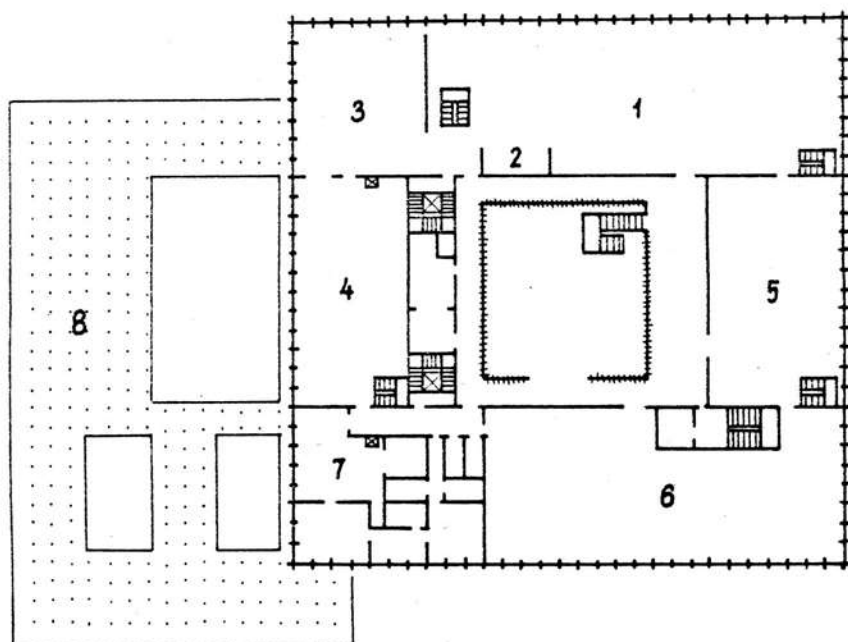
A gyarapítás munkáját - egyetlen nagy teremben /259 m²/ elhelyezve - tizennégyen látják el. S bár az osztály könyv-, folyóirat-, kutatási jelentés és keleti beszerzési csoportokra oszlik, válaszfalak építése mégsem jöhet szóba, mert közösek sűrűn használt munkaeszközeik, elsősorban a folyóiratok és a sorozatok nyilvántartása. A katalogizálók létszáma szintén 14, s ők két, egymástól 22 méterre fekvő helyiségben dolgoznak /ezek alapterülete 306 m²/. Az egyik helyiségben a könyvek, a másikban a folyóiratok feldolgozását végzik. Nagy irodákat alakítottak ki a tervezők, anélkül azonban, hogy a zavartalan munka akusztikai, klimatizálási és műszaki feltételeiről egyidejűleg gondoskodtak volna. Mindhárom helyiség szélessége meghaladja a 10 métert, s ilyen traktusmélység esetén csak az ablakok mellett levő munkahelyek kifogástalanok, beljebb a természetes világítás már nem elegendő, viszont a kevert fényben végzett, hosszabb időn át tartó munka szemfájást okoz. A termék közepén hiányzik az asztali világítás, az elektromos írógépek, meg a telefonok csatlakozása. S mivel a gyarapítás helyiségének a magassága csak 2,50 m, és a másik két helyiség is csupán 3,10 m magas, ezért itt a levegő páratartalma a téli hónapokban 30%-ra csökken. Már be is szerezték a légnedvesítő berendezéseket.

A könyvtár 8 szakreferensének az elhelyezése sokkal kedvezőbb. Hat szoba áll rendelkezésükre. Négyen közülük egy-egy 15 m² nagyságú helyiséget kaptak, a két nagyobb, egyenként 18 négyzetméteres helyiségben pedig 2-2 szakreferens ül. A napsütéstől védi őket az emelet konzolos kiugrása. Ezekben a helyiségekben csak a sarokra helyezett, billenő ablakok okoznak némi kényelmetlenséget. A szakreferensek munkahelyének előterében áll a bibliográfiák eredetileg 5500 kötetből álló gyűjteménye. E kötettség öt év alatt 9000-re emelkedett, s ezzel kimerült az itt lévő polcok befogadóképessége. Az újabb bibliográfiák elhelyezésének módja: egyes szakokat teljes egészében át kell telepíteni a katalógusterembe.

A sokszorosító üzem három munkatársa nagy tömegben állítja elő a katalóguskartonokat, a különböző jegyzékeket és tájékoztató kiadványokat. A munkát négy rotaprint ivnyomó ofszetgéppel végzik, s van egy kollátoruk /automata összehordó berendezésük/ is. Helyük viszont mindössze 30 m². Papírtárolásra nincs módjuk. E kis üzem számára rövid időn belül új elhelyezést kell biztosítani.

Az emeleti olvasótér /3. ábra/

A könyvtárnak a régi helyén csak egy általános és egy folyóirat-olvasóterme volt. Az új épület tervezésekor azonban a szakolvasók mellett döntöttek. Ezek övezik a katalógustermet oly módon, hogy a két szint egyetlen légtérben helyezkedik el. Az első szint a külső üveg-falak mentén, 15 m széles sávon nyitott, az 5,70 m magasságban lévő mennyezetig a terem 10 m széles, belső része fölé azonban 2,50 m magasan 75 cm vastag födémeket emeltek, s ezen találjuk a galériaszerűen kiképzett második szintet.

3. ábra

Az emeleti traktus első szintje

1. Gépészmérnöki olvasóterem	5. Matematika-fizikai olvasóterem
2. Mikrofilmolvasók	6. Társadalomtudományi olvasóterem
3. A raktárból érkezett könyvek kiadása	7. Fotolaboratórium
4. Építészeti olvasóterem	8. A toldaléképület teteje

Az emeleti traktust mind a négy oldalon a padlótól a mennyezetig üvegfal veszi körül, amelyet 1,30 m széles és 5,70 m magas üvegtáblákból készítettek. E hatalmas átlátszó "falfelületnek" köszönhető, hogy az emeleti traktus világos, levegős, és igen szépen illeszkedik a park-szerű környezetbe. A kutatók és egyetemi hallgatók úgy érezhetik, hatalmas fák alá telepsznek, amikor leülnek az olvasóterem asztalai mellé.

Az első szinten kapott helyet a gépészmérnöki, a matematika-fizikai, az építészeti és a társadalomtudományi olvasóterem, valamint a fotolaboratórium. A második, keskenyebb szinten a kémiai irodalom és a szocialista országok kiadványainak olvasótermén kívül a keleti nyelvek osztályának, a fordítóirodának és egy 100 férőhelyes előadóteremnek jutott még hely.

Az olvasótermekben csupa egyszemélyes asztalt látunk, de egy irányba forgatva, párosával állították fel őket. Az asztalok méretével /magasság 74 cm, szélesség 100 cm, mélység 70 cm/ az egyetem hallgatói teljesen elégedettek.

A gépészmérnöki olvasóterem egyik sarkában, külön fülkében állnak a mikrofilmolvasók. S nem feledkeztek meg a tervezők a kutatószobákról sem: két helyiséget /15-15 m²/ kisebb csoportok számára létesítettek, s négy, egyenként 7 m² nagyságú, zárt munkahelyet egyéni kutatók vehetnek igénybe.

Az olvasótermek mérete és férőhelyei:

gépészmérnöki olvasóterem	612 m ²	61 férőhely
matematika-fizikai olvasóterem	256 "	38 "
építészeti olvasóterem	398 "	71 "
társadalomtudományi "	496 "	56 "
kémiai olvasóterem	475 "	65 "
keleti nyelvek olvasóterme	225 "	14 "

összesen 2576 m² 332 férőhely

Ezekből az adatokból kitűnik, hogy egy-egy olvasóra Hannoverben 7,75 m² hely jut, a többi német egyetemi könyvtárban viszont átlagosan 3,5 vagy 4 m². A könyvtár tehát bővében van a tartaléknak arra az esetre, ha újabb szabadpolcos állványok elhelyezése vagy újabb olvasóhelyek létesítése válna esedékessé.

A két sikban elhelyezett olvasóterem tehát egyetlen, jól áttekinthető olvasóteret alkotnak, és ezt a nagy térséget, valamint a katalógustermet látja el fűtött, illetve hűtött és szűrt levegővel az épület klímaberendezése. Takarékosági okokból azonban a keleti oldalon fekvő két olvasótermet szilárd falakkal leválasztva, kirekesztették a nyári hűtésből. Az intézkedés teljesen elhibázottnak bizonyult. Hisz derült nyári időben a keleti oldalt is naponta 7 órán át éri a napsütés, és az olvasóterem úgy felmelegszenek, hogy a délutáni órák-

ban is gyakran mérnek bennük 35 fokot. Mivel a klimaberendezés bővítésére nincs lehetőség, a keleti és a nyugati oldalt felváltva fogják hűteni. Délelőtt a keleti oldal kapja majd a hűtött levegőt, s amikor a napsütés eléri a nyugati oldalt, akkor oda kapcsolják át a klimaberendezést. Az ehhez szükséges átalakításokat még 1970-ben elvégzik.

A fotolaboratórium gazdag technikai felszerelése és nyolc munkatársa az első emeleti szinten 222 m² nagyságu területet kapott. Az üzem teljesítőképessége, kielégíti az igényeket. Ennek nyilván nagy része van abban, hogy az intézkedés, amely a könyvtárba járó 5000 folyóirat legértékesebb részének, az utolsó öt évfolyamának a kölcsönzését megtiltotta, eddig az egyetem részéről semmiféle ellenvetést nem váltott ki. Sajnálatos azonban, hogy a laboratórium felszerelésében a nedves másolatkészítés eszközei vannak túlsúlyban /3 mikrofilmfelvévő gép/, s ez ma már téves beruházásnak minősül. Igaz, hogy éppen a könyvtár épülése idején kerültek piacra azok a teljesen automatizált, elektromos másolóberendezések, amelyek sokkal kevesebb helyet foglalnak el, s ugyanakkor sokkal gyorsabban termelnek. A könyvtár eddig csak két xerox-gépet tudott beszerezni, s mivel ezek közül egyiket a katalógusteremben használják az olvasók, így csak egy xerox-gép segíti a fotolaboratóriumba érkező rendelések teljesítését.

Raktár a pincében

A bevezetésben említett okokból a könyv- és folyóiratraktárat a tulajdonképpeni épület alá, a pince két szintjére vitték le.

A könyvtárról megjelent közlemények 1,1 millió kötetben állapították meg a két raktári szint befogadóképességét, és ezt a következő gondolatmenet alapján tették:

az I. raktári szint hasznos tere	2126 m ²
a II. " " " "	3369 m ²
Összesen:	5495 m ²

S mivel egy négyzetméteren 200 kötet fér el, így az 5495 m² 1,1 millió kötet számára nyújt férőhelyet. A jelen esetben túlzás volt négyzetméterenként 200 kötetel számolni, legfeljebb 160 kötet elhelyezése biztosítható.

Valószínű képet nyerünk, ha abból indulunk ki, hogy egy folyómat polcon 30 kötet helyezhető el. Olyan könyvtárban, ahol folyóiratok teszik ki az állomány 80%-át, ez valóban a felső határ. A két raktári szint összes polcát figyelembe véve, csak 883 000 kötet elhelyezését lehet előirányozni.

Jelenleg az állomány kötettszáma eléri a 450 000-et, az évi gyarapodás pedig 50 000 kötetet tesz ki. A raktár tehát kilenc év múlva tele lesz. Harminc évre tervezték, de csak 15 év gyarapodását képes befogadni. A tényekből levonva a megfelelő következtetéseket, már 1970-ben megkezdik az alsó, ún. második szinten a tömör raktár épí-

tését. Ez annál könnyebben megoldható, mivel az épülettel egyszerre csak az első szint állványzata készült el.

x

A Hannoveri Egyetemi és Műszaki Tájékoztatási Könyvtár épületéről - toronyraktár nélkül is - átlátszó üveghomlokzatára vetett egyetlen pillantással megállapítható, hogy falai között könyvtár működik. S a belső kép összhangban áll a kedvező külső benyomással. Ugyanakkor jó példát szolgáltat arra, hogy a könyvtár olyan organizmus, amelynek a feladatát újból és újból meg kell határozni, annyira gyorsan változnak a vele szemben támasztott igények és követelmények. A mai könyvtárak már nem csupán az emberi tudás "kincseskamrái", hanem sokkal inkább a tudományos kutatás és oktatás eszközei. Éppen ezért fokozni kell bürokráciamentes, könnyű használhatóságukat, másolási lehetőségekkel és adatfeldolgozó berendezésekkel kell őket ellátni, és alkalmassá kell tenni új feladatok megoldására. Ebből a szempontból nézve a hannoveri könyvtárépület legfőbb gyengéje, hogy tervezése és megépítése során kevésbé érvényesült a flexibilitás elve.

/Kéki Béla/

x

x x